

EZ EZAZULA MEMORIA GAL, ZURE AUZOA ERE GAMONAL

Burgosko Gamonalen 2014ko urtarrilean gertaturikoa M15 mugimenduak eta antzekoek hauspotutako protesta soil batzuk izan zirela uste duena, oso erratuta dabil. Auzoaren memorian arakatzea besterik ez dago konturatzeko zer nolako eragina izan zuten iraganeko galera sentimenduak, hirigintzak, klasismoak eta borroka kolektiboek. Hamaika urteren ondoren, irakaspen bat: oroitzeak etorkizuna iragartzeko balio lezake, baita zure auzoan ere.

 URKO APAOLAZA AVILA

Gauza guztiak arrazoiren baten-gatik gertatzen dira. Begi bistakoa dirudien esaldi ezagun hori irakurri dugu *Gamonal*. En *el eco de una mismo recuerdo* komiki liburuan (Gamonal. Oroitzapen beraren oihartzunean. La Oveja Roja, 2021), eta badu bere mamia, Gamonalen ere zerbaitengatik lehertu baitziren istiluak 2014ko urtarrilaren 10 hartan, PPren esku zegoen Burgosko Udala bulebar garesti bat egiten tematu zenean.

Krisi ekonomikoak gogor jotzen zuen oraindik, eta askorentzat milioika euroko proiektu hori diru-xahutze hutsa zen, zerbiztu publikoak eskas ziren tokian.

Hainbat egunez, auzotarrak hondeama-kinen aurrean jarri ziren, banketxeak eraso zituzten, edukiontziei su eman, eta poliziaiek 46 lagun atxilotu zituzten. Azkenean, bulebarra ez zuten egin. Askok orduan ikasi genuen komuneroen Gaztela urruneko auzo haren izena, eta garaipen hark inspiratuta zabaldu ziren beste borroka batzuk, *Gamonal efektua* deiturikoagatik.

2025: APARKALEKUAK KEZKA ITURRI

Gaur Gamonalera hurbiltzen denak ez du sumatuko duela hamaika urteko iraultza txiki haren ageriko ondorio-

rik. Protesten epizentro izan zen Vitoria kale luzean autobus publikoak harantz-honantz dabiltza Gabonetako led argien azpian, auzoko asanbladak egiten ziren kultur etxean umore errazeko monologoak entzungo dituzu, eta Burgosko liburu dendetan galdetzen baduzu, “ah bai, Gamonaleko hori...”, erantzungo dizu liburuzainak, aipatzea tabua balitz bezala.

Baina sakoneko arazoak hor jarraitzen du, eta adibidez, altueran egin nahi duten aparkaleku handi bat da orain auzotarren kezka iturri nagusienetakoa. Zientoka auto kabituko lirartekeen hainbat solairutako eraikin zatar bat egitea

Gamonaleko auzotarren elkarretaratzea Vitoria kalean, 2014ko urtarrilean, matxinadak eztanda egin zuenean.

WIKIPEDIA

ez zaie ideia ona iruditzen, ez trafikoarentzat, ez diru-kutxa publikoarentzat, ezta osasunarentzat ere. Beste borroka bat ernetzen ari da Gamonalen, bat gehiago bere historian zehar.

Izan ere, auzoaren historiatik asko ikasi daiteke. *Gamonal* komikia Maria de la Fuente marrazkilariak eta Sergio Izquierdo historialariak egin dute, eta 2014ko protestez harago, gamonalderen nortasuna nola ondu den erakusten du, egiazko testigantzetan oinarrituta. Hala, ikusiko dugu Euskal Herrian antzeko ezaugarriak dituzten beste hainbat eta hainbat auzo obreroren bilakaera ez dela oso desberdina izan.

Sakoneko arazoak hor jarraitzen du, eta adibidez, zientoka auto kabituko liratekeen hainbat solairutako altuerako aparkaleku bat da orain auzotarren kezka iturria

GOLDETIK DESERTATU, FABRIKAN SARTZEKO

Gamonal izena *gamon* edo anbulu lan-

daretik dator, garai batean erruz hazten baitzen Río Pico erreka ureztatutako zelai horietan, ganaduaren bazkarako. Erdi Aroan, Gamonal ostatu ugari zituen herri garrantzitsua zen, Santiago bidearen erdian baitzegoen. Auzoan oraindik mantentzen dira hori gogoratzen duten ohiturak, *titos* deituriko lekaleak banatzen diren festa, esaterako. Baina XIX. mendetik aurrera Burgosek beretzako hartu nahi izan zituen lur baldotsu horiek, hiriaren zabalkunderako “erreserba” bezala. Anexioa ofizialki 1955ean egin zuten agintari frankistek eta hortik gutxira Polo Industrial bat eraikitzeko aukeratu zuten, enpresak pizgarriekin

VITORIA KALEA 2014ko istiluen epizentrotza izan zenak honako itxura du gaur egun (ezkerrean). Etxebizitza bloke handiek, bi hormatarzailiran, auzoa ixten dute kalearen luze osoan. Hamarkada bakoitzean ziklikoki sortu dira gatazkak; eskuinean, 1980ko hamarkadako irudi bat.

dopatuta. Orduan, probintziako herrietako nekazarien exodoa hasi zen.

“Segituan konturatu ginen irentsi gintuzten fabrika zerri hauetaz aparte, hemen dena gure herrian bezala zela –azaltzen du Gamonalera migratu zuen pertsona horietako batek komikian–. Goldetik desertatu genuen zementuzko blokeetan sartu eta bizitza nazkagarri osoan lanean jarraitzeko”. Gaur egun ere toki askotan gertatzen den prozesu bera da: milaka migratzailek sorterrira uzten dute etorkizun hobe baten bila, baina berehala ulertzen dute paradisu hori ez dela esan ziotena bezalakoa.

Zeukaten guztia galdu eta atzean utzi beharrak erabat markatu zuen bizilagun berrien izaera. Gamonal, egun batetik bestera Espainiako Estatuko dentsitate handienetako auzunea izatera pasa zen –orain, 60.000 biztanlerekin, Burgos hiriburuko populazioaren herena hartzen du–. Eraikuntza enpresei poltsikoa berotzeko, adreiluzko eta porlaneko etxebizitza-bloke erraldoi ugari jaso ziren, zentzurik gabe ordenatuta eta ekipamendu edo zerbitzurik apenas zeukatela. Hori izan zen geroko borroken ernamuetako bat, hirigintzak ere gauza asko esplikatu baititzake.

GAMONALDIK GERNIKARA BONBAZ KARGATUTA

Gamonali buruz galdetu diogun liburu-

Zeukaten guztia galdu eta atzean utzi beharrak erabat markatu zuen bizilagun berrien izaera. Gamonal, egun batetik bestera Espainiako Estatuko dentsitate handienetako auzunea izatera pasa zen

zainak ez digu askorik kontatu, baina erreferentzia bat eman digu sikiera: auzoko gaietan aditua den Vicente Vivancosek idatzi berri duen *La militarización de Gamonal* (Gamonalen militarizazioa. Incobi, 2023) liburuarena. Burgos apaiz eta militarren hiria dela uste duenak, irakurri beharko luke, gari alea lastotik bereizteko.

XIX. mende amaieratik militarrek begiz jota zuten Gamonal, eta hango lur batzuk bereganatu zituzten, ur edan-garriaren truke tiro-zelaia jarri asmoz.

Geroago aerodromo bat eraiki zuten, Espainiako bakanetakoa zena. Gerra garaian Francisco Franco, Emilio Mola eta beste buruzagi faxista askoren joan-etorrien eszenatoki bihurtu zen toki hura, herritarrek lekuko isil zituztela. Handik atera ziren 1937ko apirilaren 26an Gernika erraustu zuten Kondor Legioko hegazkinak, bonbaz kargatuta. Baina Gamonaleko herritarrek ere jasan zuten eskarmentua frankisten eskutik, herriko maisu bakarra fusilatu egin baitzuten.

Gerra amaitzean, Juan Yagüe jeneralaren aginduz militarrek lur gehiago okupatu zituzten: “Edo lagapenean eman edo desjabetu, ez zieten beste aukerarik utzi, zer egingo zuten? Militarrek musu-truk lortu zituzten lur horiek”, azaltzen du Vivancosek. Horrela, pixkanaka, kuartelez inguratutako eta militarizaturiko herriak, gaur egungo auzoa dena izaten amaitu zuen. Inbutu urbano itogarri horretan, Gamonalen irteera bakarra Vitoria kalea da, antigoaleko N-1 errepidea, eta muga fisikoak muga sozial itzela ere sortzen du.

KLASISMOA ETA KLASE BORROKA

José Medina eta Marcos Erro auzotarrek *Gamonal. La historia desde abajo* (Gamonal. Historia behealdetik. Traficantes de Sueños, 2017) liburua idatzi dute, eta sarean ikusgai dagoen aurkezpenean oso ondo azaltzen dute batzuen lotsa

GAMONAL KOMIKIA

DIARIO DE BURGOS

MEMORIA ARIKETA Azken urteetan auzoaren inguruko memoria ariketa sakona egiten ari dira eta komikiak (ezkerrean) eta liburuak egiteaz gain, muralak ere margotu dituzte Zentro Sozial Berreskuratuaeren hormetan (eskuinean).

eta gutxiespen sentsazioa norainokoa den: “Elkarrizketatu batek esaten zigun Eguberritako argiak ere itsusiagoak dira Gamonalen”. Txandalaren eta txiste gaiztoen barria da oraindik kapitaleko askorentzat... Izan ere, zaborra biltzeko kamioiari “Gamonaleko autobusa” deitzea zer da, klasismoa ez bada?

Langile klasea bizi den auzoetan, aldiz, elkar ulertzen dira: bizitza errealeko eguneroko arazoak sufritzen dituztenen lengoaia hitz egiten dute. Hala irakurri dugu *Gamonal* komikiaren hitzaurrean. Gamonalen zaila baita oso aurrera egitea, eta hori ondo ikasi dute auzotarrek. Komikian erlojugile anarkista baten ahotik entzungo dugun bezala, “hemen ez dago ez dotaziorik, ez espazio berde-

rik, ezta institutu bakar bat ere, pelea-tzen lortu ez denik”. 1980an autobusetako tiketen prezioak, 2005ean lurrazpiko aparkaleku bat... Beti egon da kalera ateratzeko motiboren bat. Eta 2014ko bulebarraren kontrako protestetan M15 mugimenduak paper garrantzitsua jokatu zuen arren, aurrekari horiek gabe ezin da ulertu txanparta hark piztu zuen sua.

BLOKEEN ARTEKO HARROTASUNA

Abenduan hotz da Burgosen, eta Arlazón-Gamonal 01 autobus lineak zuzen-zuzen eraman gaitu auzoraino, baina geltoki batean ez da gelditu, eta horrek emakume baten haserrea piztu du. 2014tik egindako memoria ariketak nolabaiteko ahalduntze bat ere ekarri

du bizilagunen artean, etxebizitza-blokeen artean bizitzearen harrotasuna. Horrelako zenbat ote Euskal Herriko hiri eta herrietako aldirietan?

Garai bateko Ateneo Popularraren lekukoa Zentro Sozial Berreskuratua (CSR) hartu du orain Gamonalen. Mural ikusgarriekin apaindutako eraikin okupatutik bota nahi ditu Caja de Burgos banku-fundazioak, baina ez dute lortu oraingoz. Kartel bat zintzilik dago deialdi honekin: urtarrilaren 16an elkarretaratzea Plaza Nagusian, altuerako aparkalekuaren aurka. Hau irakurtzen duzunerako igarota egongo da, baina orain asma dezakezu zein izango den auzo borrokalari honen historia irudikatuko duen hurrengo kapitulua. ●

ZINKUNEGI
OPTIKA

Hernani 23 · 20004 Donostia

T. 943 420 624

zinkunegioptika.com

